

Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia
**Direcció General d'Execució Penal
a la Comunitat i de Justícia Juvenil**

PROGRAMES DE MESURES PENALS ALTERNATIVES

Àrea de Mesures Penals Alternatives
juliol de 2014
Revisat i modificat a juny de 2016

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ.....	3
<i>CONTINGUT I ELEMENTS DEFINITORIS</i>	5
<i>PRINCIPIS BÀSICS D'ACTUACIÓ.....</i>	8
2. PROGRAMA DE TREBALLS EN BENEFICI DE LA COMUNITAT.....	11
<i>MARC LEGAL</i>	11
<i>OBJECTIUS</i>	14
<i>CRITERIS BÀSICS D'INTERVENCIÓ.....</i>	15
<i>METODOLOGIA DE LA INTERVENCIÓ.....</i>	16
<i>DOCUMENTS (S'ANNEXEN MODELS AL FINAL DELS PROGRAMES).....</i>	19
3. PROGRAMA DE LES FORMES SUSPENSIVES DE L'EXECUCIÓ DE LES PENES PRIVATIVES DE LLIBERTAT	20
<i>MARC LEGAL</i>	20
<i>CONTINGUT I ELEMENTS DEFINITORIS</i>	24
<i>OBJECTIUS</i>	25
<i>METODOLOGIA DE LA INTERVENCIÓ.....</i>	26
<i>RECURSOS ESPECIALITZATS.....</i>	29
4. PROGRAMA DE MESURES DE SEGURETAT	30
<i>MARC LEGAL</i>	30
<i>CONTINGUT I ELEMENTS DEFINITORIS</i>	32
<i>OBJECTIUS</i>	34
<i>METODOLOGIA DE LA INTERVENCIÓ.....</i>	34
<i>RECURSOS ESPECIALITZATS.....</i>	37
5. PROGRAMES FORMATIUS	39
<i>MARC LEGAL</i>	39
<i>CONTINGUT I ELEMENTS DEFINITORIS</i>	40
<i>OBJECTIUS</i>	42
<i>CRITERIS BÀSICS D'INTERVENCIÓ.....</i>	43
<i>METODOLOGIA DE LA INTERVENCIÓ.....</i>	44

1. INTRODUCCIÓ

L'any 1981 es van transferir les competències de Justícia Juvenil a la Generalitat de Catalunya, iniciant-se així l'experiència de treball en l'execució de mesures en medi obert. Posteriorment, l'any 1984 es van traspasar les competències en matèria d'execució penitenciària. La voluntat de la Generalitat d'anar assumint aquestes competències i els principis rectors en matèria penal expressats a les Recomanacions del Consell d'Europa van propiciar la creació de la primera experiència en mediació i reparació penal en la jurisdicció de menors (1990); i el Servei d'Atenció i Orientació Social (SAOS) que, des del 1991, assessorava els òrgans judicials i feia el seguiment de les mesures penals alternatives de l'anterior Codi Penal.

En aquest context, quan el 25 de maig de 1996 va entrar en vigor la Llei Orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi penal, la qual modificava el sistema penal existent fins llavors, ja estaven creades les condicions per assumir l'execució de les noves mesures penals alternatives a l'internament a centres penitenciaris.

Primerament el Departament de Justícia va assignar la competència de l'assessorament i l'execució d'aquestes noves mesures a la Direcció General de Mesures Penals Alternatives i Justícia Juvenil. Posteriorment, mitjançant un Decret de reestructuració del Departament, es van assignar al Servei de Mesures Penals Alternatives de la Subdirecció General de Medi Obert i Mesures Penals Alternatives, actualment integrada a la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i Justícia Juvenil, el qual en té actualment la competència.

Des del primer moment es van posar al servei dels òrgans judicials de Catalunya equips territorialitzats de professionals per atendre les necessitats d'assessorament tècnic i d'execució d'aquestes mesures.

A partir de l'any 2001 i fins l'any 2010 la gestió del programa de Mesures Penals Alternatives a Barcelona i comarques es va fer a través de conveni amb l'entitat IRES. A la resta de territoris el programa primer va ser gestionat pels Delegats de medi obert adscrits a aleshores Direcció General de Justícia Juvenil, i més endavant i també fins l'any 2010 per professionals de les comissions d'assistència social penitenciària.

Davant del creixement exponencial del nombre de mesures penals alternatives oficiades pels jutjats (818 l'any 2003, 16.687 l'any 2009) era imprescindible contractar més recursos humans, i per tant dotar econòmicament la partida pressupostària de les mesures penals alternatives. Davant d'aquest increment pressupostari es va obrir concurs públic per donar transparència i lliure concurrència a la gestió de les mesures penals alternatives que fins a aquell moment havia recaigut damunt d'una sola entitat. Es van dissenyar tres lots dins l'expedient únic de contractació atenent a la diversitat de penes i mesures i a la territorialitat de tal manera que al temps que permetia l'especialització contemplava també la vessant territorial .

A hores d'ara l'execució de les mesures penals alternatives, està gestionada per tres entitats sense ànim de lucre i sota l'empara d'un contracte de gestió de servei públic. La supervisió i el seguiment de la gestió d'aquests programes la duu a terme de manera molt directa l'Àrea de Mesures Penals Alternatives, adscrita a la subdirecció general de reparació i execució penal a la Comunitat.

LES MESURES PENALS ALTERNATIVES

Contingut i elements definitoris

Les mesures penals alternatives (MPA) inclouen aquells supòsits previstos al Codi penal, en què davant la comissió de fets antijurídics (delictes i faltes), permeten als òrgans judicials donar una resposta sancionadora menys aflictiva que l'ingrés a una institució penitenciària, la qual, d'acord amb l'orientació reeducativa i de reinserció social de les penes i mesures de seguretat que recull la Constitució, combina els elements retributius amb d'altres més adreçats a la prevenció general i, sobretot, especial (reducció del risc de reincidència mitjançant l'abordatge de les causes que motiven el delicte).

Les mesures penals alternatives les podem dividir en tres grans grups:

- Els Treballs en benefici de la Comunitat, article 49 del codi penal
- les obligacions derivades de la suspensió (abans de la reforma del CP, març de 2015, també substitució de penes de presó) com poden ser els programes formatius de violència de gènere, domèstica, intrafamiliar o sexual i els programes formatius de seguretat vial, els tractaments de deshabitució a substàncies tòxiques, i d'altres més específics, i també els treballs en benefici de la comunitat (d'acord amb la reforma de la LO 1/2015, de 30 de març, per la qual es modifica la LO 10/1995, de 23 de novembre, del Codi penal).
- Les mesures de seguretat

Dins d'aquest marc, les MPA consisteixen en el control i suport socioeducatiu que duu a terme un delegat d'execució de mesures en relació al compliment de les penes, mesures de seguretat o obligacions que ha imposat un jutge o tribunal a l'autor d'un delicte o falta, sovint com a alternativa a l'ingrés a presó.

El treball del professional té com a eixos:

- Vetllar per l'adequat compliment de les penes, mesures i/o obligacions imposades, formalment i pel que fa al seu contingut.
- Mantenir informada la instància judicial competent sobre el compliment i l'evolució de d'MPA.
- Afavorir la integració social de la persona a qui s'han imposat, mitjançant el seguiment i suport socioeducatiu.
- Fomentar una dotació de recursos sociocomunitària adients a les necessitats de la població atesa.
- Implicar i sensibilitzar la comunitat en els processos d'execució de mesures penals alternatives.

Els elements que defineixen les mesures penals alternatives són, doncs: el control de

l'execució de la mesura, el suport socioeducatiu, el compliment d'obligacions i/o tractaments i la participació comunitària.

a) Control de l'execució de la mesura

El control de l'execució de la MPA es duu a terme mitjançant entrevistes periòdiques amb la persona que l'ha de complir. Un element important que configura l'aspecte de control és l'obligatorietat d'informar periòdicament, com a mínim cada 3 mesos, l'òrgan judicial, tant de l'evolució de la persona com del compliment de la MPA imposada.

Aquesta obligació de l'administració està recollida al Codi penal. A Catalunya, el Servei de Mesures Penals Alternatives assumeix la responsabilitat de l'execució de les mesures penals alternatives mitjançant els delegats d'execució de mesures, que estan repartits per tot el territori de Catalunya, els quals són responsables d'elaborar els informes que es trameten a la instància judicial. En aquests informes es recull l'evolució de la persona i del compliment de la MPA, i es detalla i avalua la situació quant al compliment de les obligacions o deures imposades.

En bona part de les mesures penals alternatives la resolució judicial preveu el compliment d'obligacions que comporten la realització d'una activitat, bé es tracti de treballs en benefici de la comunitat, bé de la participació en programes formatius o laborals o en tractaments sanitaris o soci-sanitaris. En tots aquests casos s'estableixen coordinacions periòdiques amb els professionals dels centres o recursos on es fan efectives les obligacions esmentades.

El responsable de fer l'avaluació global i trametre-la a l'òrgan judicial competent és el delegat d'execució de mesures designat en cada cas, per tant, aquest professional no és només un transmissor de la informació sinó que actua com a interlocutor amb la instància judicial i pot articular i canalitzar les diferents demandes i proposar els canvis que permetin adequar millor el manament judicial als objectius de la intervenció i a l'inrevés.

b) Suport socioeducatiu

El control del compliment de les MPA ha d'anar acompanyat d'un seguiment socioeducatiu que ha de potenciar els elements de responsabilització personal i d'integració social, d'acord amb les capacitats i possibilitats de cadascú, i ha de respondre sempre al compliment concret de cada mesura penal alternativa.

La intervenció del professional responsable d'efectuar el seguiment ha de facilitar el compliment de la MPA i plantejar alhora una relació d'ajuda i suport que permeti abordar la situació de cada persona en els àmbits necessaris (personal, familiar, social i judicial) per assolir els objectius establerts.

El compliment s'aborda clarificant i enquadrant els aspectes formals: quin tipus de seguiment es farà i com; quines responsabilitats i/o obligacions contrau cadascú (inclòs el treballador social). També s'ha de dissenyar un projecte d'intervenció (pla e treball individualitzat) que estableixi els objectius necessaris per assolir una millora en la integració social i en la qualitat de vida de la persona a qui s'ha imposat la mesura judicial.

c) Compliment d'obligacions i/o tractaments

Comporta el compliment de les activitats o tractaments, prèviament acordats pel jutge o tribunal, i comporta, en molts casos, un cert compromís d'acceptació i participació de la persona. En aquest sentit, podem parlar, independentment de la responsabilitat criminal, de la responsabilitat personal.

El grau de compromís i acceptació canvia en cada MPA i varia també en funció de la persona i el moment en què es troba. Així, pot ser pràcticament nul en el cas de les mesures de seguretat d'internament psiquiàtric i, per contra, significar un grau important de compromís en els treballs en benefici de la comunitat. Les variables que determinen el grau de compromís que és possible assolir i amb el qual es pot treballar són:

- les característiques personals de la persona sentenciada
- l'adequació de les obligacions imposades a les seves capacitats personals
- la necessitat de complir allò que disposi la resolució judicial

En aquest punt té especial importància la possibilitat que hi ha, en alguns supòsits, de proposar la modificació de les mesures o obligacions quan es cregui convenient. D'altra banda, també cal considerar que la finalització d'una activitat o tractament pot no ser coincident amb la finalització de la mesura penal alternativa. En aquests casos, caldrà veure si és convenient prosseguir amb el seguiment socioeducatiu un cop finalitzada la mesura judicial i, en tot cas, en quines condicions cal fer-ho i quin és el servei competent.

d) Participació comunitària

La participació activa de la comunitat amb els recursos institucionals i humans és un element fonamental. Cal també comptar amb la família com a un possible element de suport i amb altres grups secundaris que poden incidir positivament en els processos d'integració social.

La intervenció del delegat d'execució de mesures s'emmarca en una tasca de coordinació regular i continuada amb els recursos comunitaris de l'entorn sociocultural i geogràfic més proper, per tal que aquests recursos i la mateixa comunitat, fent-ne ús, puguin donar suport a la persona sotmesa a mesura.

D'altra banda, els programes desenvolupats entorn les mesures penals alternatives ofereixen, en molts supòsits, un element implícit de coordinació amb la xarxa sociocomunitària àmplia. La col·laboració de diferents recursos per donar

compliment a la mesura i la coordinació amb els professionals de justícia que se'n deriva comporten ja un treball amb la comunitat.

Els recursos utilitzats permeten donar compliment a les obligacions imposades i, en certa mesura, donar resposta a les necessitats específiques de cada persona. A més, comptem també amb els recursos generals, no relacionats directament amb la mesura, que pot utilitzar qualsevol persona que els necessiti i que poden servir de suport per la intervenció socioeducativa que duu a terme el professional de justícia.

L'execució a la comunitat té tres objectius bàsics:

- Sensibilitzar les diferents institucions (òrgans judicials, centres de tractament, etc.) sobre la necessitat de desenvolupament de sancions penals alternatives a la presó.
- Afavorir la responsabilització i implicació de la societat en el desenvolupament d'aquests programes.
- Fomentar la dotació de recursos adients, contribuir a l'avaluació dels existents i fer propostes de col·laboració amb altres organismes o administracions.

Principis bàsics d'actuació

a) Igualtat davant la llei

Cal que els òrgans judicials, els advocats i els ciutadans coneguin l'existència d'una organització, d'uns professionals i d'uns recursos especialment dedicats a l'assessorament tècnic penal i a l'execució de les mesures penals alternatives a la presó, per tal que totes les persones imputades en un procediment penal puguin tenir l'opció de sol·licitar, si escau, l'aplicació d'alguna de les mesures penals alternatives previstes al nostre sistema penal.

b) Respecte als drets i garanties

L'actuació dels professionals ha de preservar i respectar la intimitat i privacitat de les persones i s'ha de dur a terme sota una estricta confidencialitat, tant pel que fa als documents que rebin o generin, com a la resta d'informació derivada de la intervenció. Les persones encausades i/o condemnades han d'estar informades de tots els elements que intervenen en el procés judicial i l'execució de la mesura.

c) Individualització de les respostes

Les intervencions dels professionals i les seves propostes i estratègies d'execució s'han d'adequar a les necessitats que sorgeixen de la situació personal i social de la persona, tenint present que els límits genèrics de la intervenció, dins l'estricta

compliment del manament judicial, estan determinats per les circumstàncies, característiques i disponibilitat de la persona.

d) Principi de corresponsabilitat

Aquest principi té dues vessants:

- *Responsabilitat individual de la persona infractora*: L'article 9 de la Constitució Espanyola (CE) estableix que tots els ciutadans resten subjectes a la Constitució i a la resta de l'ordenament jurídic. Això comporta, a més del deure d'observació i compliment de les normes, l'obligació d'assumir les conseqüències que els possibles incompliments puguin originar.
- *Responsabilitat de la societat i dels poders públics respecte de les persones infractores*: L'art. 9 de la CE també estableix que els poders públics resten subjectes a la Constitució i a la resta de l'ordenament jurídic. A més, estan obligats a promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat dels individus i dels grups en què s'integrin siguin reals i efectives, així com a remoure els obstacles que n'impedeixin o dificultin la plenitud; i facilitar la participació de tots els ciutadans a la vida política, econòmica, cultural i social.

Així mateix, l'art. 25.2 CE estableix que les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat estaran orientades vers la reeducació i reinserció social. Per tant, la responsabilitat de l'administració comporta, a més d'informar cada persona de la naturalesa del procés judicial i/o de les penes, mesures i/o obligacions i de les condicions en què s'han de complir, l'obligació de donar-li el suport i mitjans necessaris perquè pugui assolir la inserció social. Es tracta, doncs, d'un equilibri entre la responsabilitat individual de cada persona pel que fa als seus actes i les conseqüències, individuals i col·lectives que aquests comporten, i la responsabilitat de la societat i de l'Estat envers els seus ciutadans.

e) Transitorietat i temporalitat de la intervenció

Totes les intervencions que es realitzen en el marc de la justícia penal tenen un caràcter temporal, atès que totes les penes i mesures de seguretat tenen una durada determinada establerta abans de l'inici de la seva execució per l'òrgan judicial competent, d'acord amb els preceptes legals aplicables.

En conseqüència, els objectius i estratègies de la intervenció s'han d'establir tenint en compte aquesta limitació temporal i el fet que el temps d'intervenció requerit per aconseguir amb èxit la inserció social pot no coincidir amb el temps de pena o mesura judicial, doncs el primer es regeix per criteris socials i terapèutics, i el segon per la resolució judicial en aplicació de la llei.

La intervenció dels professionals en l'àmbit de la justícia penal s'inicia i es finalitza en el moment determinat judicialment, derivant els usuaris, si escau, als recursos (socials, formatius, laborals, assistencials, sanitaris, etc.) existents a la xarxa pública per a la continuació dels processos d'inserció o tractament, d'acord amb la disponibilitat i interessos expressats per la mateixa persona.

f) Principi d'intervenció mínima

Aquest principi, indispensable en un model de responsabilitat, es basa en què:

- La intervenció des de la justícia penal no pot ser totalitzadora.
- Cal evitar la multiplicitat de les intervencions, tant pel que fa als professionals com pel que fa als serveis o organismes que intervenen o col·laboren en l'execució dels diferents programes. En aquest sentit, és necessari impulsar la interdisciplinarietat i la complementarietat de programes i recursos.

g) Responsabilització social

Les intervencions han d'orientar-se cap a la responsabilització personal i la reintegració social, si escau i és possible, de les persones que en siguin objecte. Per això, cal proporcionar a l'autoritat judicial els mitjans necessaris per poder donar resposta a les mancances o problemàtiques que puguin presentar aquestes persones. La participació de la comunitat en aquest procés ha d'ocupar un lloc destacat, amb la finalitat de permetre l'establiment de vincles reals amb la societat i augmentar les possibilitats de reinserció i reintegració social.

2. PROGRAMA DE TREBALLS EN BENEFICI DE LA COMUNITAT

Marc legal

Els treballs en benefici de la comunitat poden imposar-se com a substitutius d'altres penes imposades inicialment, com a prestació que pot condicionar la suspensió de l'execució de les penes privatives de llibertat o bé directament com a penes per la comissió de diversos delictes sempre amb el consentiment de la persona penada.

D'una banda, amb la finalitat d'evitar els ingressos curts a presó, el CP preveu la possibilitat de substituir les penes de presó de fins a 3 mesos per TBC, multa o localització permanent (d'acord amb la reforma introduïda per la LO 1/2015) Així mateix, la privació de llibertat corresponent a la responsabilitat personal subsidiària per impagament de multes pot substituir-se per treballs en benefici de la comunitat.

La reforma del Codi penal (LO 1/2015) ha suprimit la possibilitat de substitució de la pena de presó per TBC en la resta de casos, però ha ampliat les possibilitats de suspensió de les penes privatives de llibertat.

Així, l'article 84.1 regula que el jutge o tribunal pot condicionar la suspensió de l'execució de la pena al compliment d'alguna o algunes de les prestacions o mesures següents:

1a. El compliment de l'acord assolit per les parts en virtut de mediació.

2a. El pagament d'una multa

3a. La realització de treballs en benefici de la comunitat, especialment quan sigui adequat com a forma de reparació simbòlica a la vista de les circumstàncies del fet i de l'autor. La durada d'aquesta prestació de treballs l'ha de determinar el jutge o tribunal en atenció a les circumstàncies del cas, sense que pugui excedir la que resulti de computar un dia de treballs per cada dia de presó sobre un límit màxim de dos terços de la seva durada.

En aquest cas és una possibilitat pel jutge o tribunal però l'article 80.3 preveu l'obligació d'imposar sempre el pagament d'una multa o la realització de treballs en benefici de la comunitat a la suspensió excepcional. En aquesta, encara que el condemnat hagi delinquit per primera vegada i que la pena o la suma de les imposades no sigui superior a dos anys, sempre que no es tracti de reus habituals, es pot acordar la suspensió de les penes de presó que individualment no excedeixin els dos anys quan les circumstàncies personals del reu, la naturalesa del fet, la seva conducta i, en particular, l'esforç per reparar el dany causat, ho aconsellin. Aquesta suspensió també s'ha de condicionar sempre a la reparació efectiva del dany o la indemnització del perjudici causat d'acord amb les seves possibilitats físiques i econòmiques, o al compliment de l'acord assolit per les parts en virtut de mediació.

Quan es tracti de delictes comesos sobre la dona per part de qui sigui o hagi estat el seu cònjuge, o de qui hi estigui o hi hagi estat lligat per una relació similar d'afectivitat, fins i tot sense convivència, s'imposen sempre les prohibicions d'aproximar-se a la víctima, o de comunicar-s'hi per qualsevol mitjà, la prohibició de residir en un lloc determinat o d'acudir-hi, i l'obligació de participar en programes formatius.

De l'altra, els treballs en benefici de la comunitat es poden imposar directament com a sanció per a la comissió de diferents delictes (com a pena alternativa a les de presó, multa o localització permanent, en funció del cas). Així, es pot imposar als maltractaments per violència de gènere o per violència domèstica (art. 153), les amenaces per violència de gènere o per violència domèstica (art. 171), les coaccions, assetjaments i injúries o vexacions per violència de gènere o per violència domèstica (art. 172 i 173), els robatoris o furtos d'ús de vehicles a motor o ciclomotors (art. 244), la distribució o comercialització i la venda ambulants o ocasionals (art. 270.4 i 274.3), la conducció de vehicles a motor o ciclomotors sota la influència de alcohol o drogues (art. 379) o amb pèrdua de vigència del permís o llicència per pèrdua total dels punts (art. 384), i la creació d'un greu risc per a la circulació (art. 385)

Contingut i elements definitoris

La pena de treballs en benefici de la comunitat consisteix en l'obligació del penat de exercir una cooperació no retribuïda en determinades activitats d'utilitat pública o interès social, amb la finalitat de servir de reparació a la comunitat per la infracció comesa. Podran consistir, en relació amb delictes de similar naturalesa al comés pel penat, en tasques de reparació dels danys causats o de recolzament o assistència a les víctimes, així com en la participació del penat en tallers o programes formatius o de reeducació, laborals, culturals, d'educació vial, sexual i altres similars. No es poden imposar sense el consentiment de la persona penada.

a) Les activitats

- En cap cas poden atemptar contra la dignitat del penat i han d'aportar elements positius, que possibilitin fer una tasca útil per a la societat. Un esforç que té com a finalitat reparar simbòlicament el perjudici que ha causat a la societat per d'il·lícit penal.
- Els treballs han de ser facilitats per l'administració, la qual podrà establir convenis amb aquesta finalitat.
- L'esforç es tradueix a fer unes activitats que el posen en contacte amb els serveis comunitaris i que no estan supeditades a aconseguir interessos econòmics. El penat podrà ser indemnitzat per les despeses de transport i, si escau, de manutenció. (El nou RD 840/2011 suprimeix l'apartat tercer de l'art. 6 del RD 515/2005 que deia que el penat serà indemnitzat per l'entitat per les despeses de transport i, en el seu cas, de manutenció,...)
- Amb les activitats es pretén mobilitzar el penat perquè dugui a terme una acció positiva, d'utilitat pública i amb un interès social.
- Cal tenir en compte les característiques del penat i les seves circumstàncies socials i personals: les activitats han de permetre que entengui les conseqüències dels seus actes, tant des de l'àmbit judicial, com de la repercussió social que tenen i s'han de programar de manera que la persona

entengui allò que se li demana i estigui en condicions de poder-ho fer sense que es produeixin situacions de risc per ella mateixa o per terceres persones.

- Les activitats s'han de fer sempre en entitats públiques o privades que duguin a terme activitats d'interès públic i no poden suposar mai la realització d'una tasca que comporti l'ocupació d'un lloc de treball, doncs el sentit de l'activitat és la cooperació. Excepcionalment, en cas de manca de conveni o d'insuficiència de places, el treball pot ser proposat directament pel penat. Aquesta proposta serà, en tot cas, valorada per l'administració i sotmesa a l'aprovació del jutjat competent.
- Les jornades podran tenir una durada diària màxima de 8 hores. Per determinar la durada de la jornada es tindran en compte les càrregues personals i familiars i les circumstàncies laborals. L'execució està regida pel principi de flexibilitat, i en aquest sentit quan hi hagi causes justificades, el jutge o tribunal podrà autoritzar el compliment de forma partida, en el mateix o diferents dies.
- S'han de dur a terme, preferentment, en el mateix entorn del penat: aquesta proximitat possibilita potenciar els aspectes resocialitzadors i no agreuja la penalitat de la mesura, sense perjudici del caràcter restitutori a la comunitat.
- Durant les activitats, l'administració ha de garantir la protecció dispensada per la normativa laboral en matèria de seguretat i higiene en el treball i en matèria de seguretat social per accident de treball i malaltia professional i la cobertura dels possibles danys que puguin ocasionar els penats, mitjançant una pòlissa de responsabilitat civil. Segons el nou RD 840/2011, al seu article 11 diu que els penats a treballs que es trobin complint-los, únicament estaran inclosos en l'acció protectora del Règim General de la Seguretat Social a efectes de les contingències d'accidents de treball i malalties professionals pels dies de prestació efectiva d'aquest treball, tret que realitzin el compliment d'aquesta pena mitjançant la seva participació en tallers o programes formatius o de reeducació, laborals, culturals, d'educació vial, sexual i altres similars, en aquest cas estaran exclosos de l'esmentada acció protectora. En les mateixes condicions previstes a l'apartat anterior, estaran protegits per la normativa laboral en matèria de prevenció de riscos laborals.

b) La participació de la comunitat

- La infracció comesa ha trencat l'equilibri social, i amb les activitats que fa es pretén restituir simbòlicament el dany que aquell fet ha ocasionat.
- Les entitats que presten serveis a la comunitat són un punt de referència per a la vida en societat, atès que poden facilitar que els penats es facin un lloc en elles i ser el vehicle que n'afavoreixi la inserció social.
- A les entitats se'ls demana la col·laboració en l'execució del Programa. Aquesta col·laboració no vol dir controlar la pena, sinó que significa facilitar l'espai, la tasca i la incorporació del penat en les activitats que ha de fer i acompanyar-lo, així com donar les instruccions per a la realització de les activitats encomanades.

- És molt important que les entitats en les quals es duen a terme les activitats tinguin el suport institucional general i un altre específic mitjançant el suport i el seguiment del professional d'execució de mesures.

c) La responsabilització del penat

- En el desenvolupament del Programa de treballs en benefici de la comunitat, el penat s'ha de comprometre a seguir-lo, ha d'assumir dur a terme unes activitats en un temps i lloc determinats; i, finalment i de forma voluntària, fer-ne una avaluació en la qual estaran implicats ell mateix, l'entitat i el professional d'execució de mesures.
- L'administració ha de comunicar les incidències que es produeixin i, en tot cas:
 - Absentar-se del lloc de treball o abandonar l'activitat durant com a mínim dues jornades laborals, sempre que això suposi un rebuig voluntària al compliment de la pena. Les faltes justificades no s'entenen com a abandonament de l'activitat però no es computaran com a jornades complertes.
 - Tenir un rendiment sensiblement inferior al mínim exigint, malgrat les indicacions prèvies i requeriments dels responsables del centre de treball.
 - Oposar-se o incomplir de forma reiterada i manifesta les instruccions dels responsables relacionades amb el desenvolupament de l'activitat.
 - Tenir una conducta tal que el responsable del centre es negui a mantenir-lo allà.

Objectius

a) Pel que fa al penat

- Reparar simbòlicament a la comunitat el dany ocasionat.
- Responsabilitzar-se de les seves accions i confrontar-ho amb la resposta penal.
- Possibilitar que faci una acció positiva per a la comunitat.
- Posar en valor la seva autoimatge i descobrir el sentit i la utilitat dels serveis que tenen una dimensió social per a la comunitat.

b) Pel que fa a la comunitat

- Implicar la comunitat en la resolució de conflictes.
- Fer participar activament les institucions públiques i les entitats d'iniciativa social en la reinserció dels penats.
- Minimitzar els estereotips sobre la delinqüència i els seus protagonistes.

Críteris bàsics d'intervenció

a) Pel que fa al penat

- El consentiment del penat per fer treballs en benefici de la comunitat és previ a la imposició per part del jutge o tribunal d'aquesta pena.
- El tècnic valorarà la viabilitat del treball en benefici de la comunitat en funció de les característiques i condicions personals, socials i familiars.
- El compromís es materialitza amb el document proposta del treball en benefici de la comunitat que signen el penat, el representant de l'entitat i el professional d'execució de mesures.
- En el document, a més de les dades personals, ha de constar:
 - El tipus d'activitat a fer i el nom de l'entitat
 - La persona responsable de l'entitat
 - El dia d'inici i el dia de finalització de les activitats
 - La durada, en jornades i/o hores, de l'activitat
- Aquest document s'ha de trametre a l'òrgan judicial corresponent per a la seva aprovació.

b) En relació a les entitats

- Les entitats en les quals es facin les activitats han de ser públiques o privades, legalment constituïdes i d'utilitat social.
- En les activitats s'ha de prioritzar:
 - Les entitats que tinguin una incidència real en l'entorn de la persona.
 - Aquelles que puguin oferir activitats adaptables a les característiques de les persones que han de complir aquesta pena.
- Cal que l'entitat entengui i accepti que està col·laborant en l'execució d'una pena i per tant:
 - Participa en els objectius del Programa i els accepta.
 - Dóna suport a la institució que ha de donar compliment a la pena.
 - Facilita la possibilitat de complir la pena.
- L'entitat ha de:
 - Facilitar la figura d'un interlocutor que canalitzi les demandes dels professionals d'MPA.
 - Acompanyar la persona penada mentre fa l'activitat.
 - Informar el professional d'MPA de les incidències que es produeixin.
 - Fer la valoració final de l'activitat que s'ha dut a terme i fer-la arribar al professional que controla l'execució.

- Durant les activitats, l'administració ha de garantir:
 - La protecció dispensada per la normativa laboral en matèria de seguretat i higiene en el treball i per la legislació penitenciària en matèria de seguretat social per totes les persones que compleixin aquesta pena.
 - La protecció de l'entitat, cobrint els possibles danys que puguin ocasionar aquestes persones durant la realització dels treballs, mitjançant una pòlissa de responsabilitat civil.

Metodologia de la intervenció

Un cop rebuda la documentació judicial necessària, s'entrevista el penat per conèixer les seves característiques i determinar l'activitat més adequada. Un cop hagi donat al conformitat, s'envia el pla de treball al Jutjat de Vigilància Penitenciària, en endavant JVP, per al seu control sense perjudici de la seva executivitat immediata. L'execució es duu a terme sota el control del jutge de vigilància penitenciària, al qual se li remeten informes. El penat ha de seguir les instruccions que rebí del JVP, de l'administració i de l'entitat.

Quan es tracti d'una obligació de TBC imposada com a condició d'una suspensió de la pena privativa de llibertat, serà el jutjat o tribunal executor qui controli la seva execució, tal com està previst per a la resta d'obligacions.

Un cop complertes les jornades imposades, es remetrà informe final.

S'ha d'informar de les incidències que es produeixin durant l'execució i, sempre, de les que s'han esmentat més amunt. El JVP o el jutjat o tribunal executor, un cop valorat l'informe, podrà acordar l'execució en el mateix centre, en un altre, o entendre que s'ha incomplert la pena. en aquest cas, deduirà testimoni d'acord amb art. 468 CP (delicte de trencament de condemna).

En cas que el TBC incomplert fos pena substitutiva d'una altra, o una condició de la suspensió, s'executarà la pena inicialment imposada, descomptant l'equivalent de les jornades realitzades.

a) Fase prèvia

Durada:

Inici: des de la demanda de l'autoritat judicial.

Finalització: abans que es faci la primera entrevista amb el penat.

Objectius: Conèixer els motius pels quals s'ha acordat aquesta MPA.

Pla de treball:

- Consulta de l'expedient judicial

- Coordinacions necessàries amb aquells serveis que ja estiguin treballant amb la persona, si és considera adient
- Sondeig general dels serveis existents

b) Fase inicial

Durada:

Inici: des de la primera entrevista amb la persona penada.

Finalització: amb la signatura del document de compromís de realització de treballs en benefici de la comunitat.

Objectius:

- Valorar la viabilitat de dur a terme l'execució de la pena.
- Delimitar el pla de treball i el procés que haurà d'efectuar la persona.
- Responsabilitzar la persona respecte del pla de treball.
- Concretar les activitats que s'hauran de dur a terme.

Pla de treball:

Entrevistes amb la persona amb la finalitat de:

- Informar-la i situar-la respecte el motiu, contingut i objectius de la pena.
- Conèixer l'actitud enfront la resolució judicial, les capacitats, els interessos i la disponibilitat horària.
- Donar-li informació del tipus d'activitat que pot dur a terme i l'horari.
- Oferir assessorament en l'elecció de les activitats més adequades a les seves característiques.
- Recerca i concreció de l'entitat.

Amb l'entitat s'haurà de treballar:

- La concreció i organització de les activitats.
- La responsabilitat dels diversos professionals i de la persona penada.
- La previsió del seguiment.
- El pagament de les possibles despeses econòmiques.

Un cop s'ha comunicat a la persona penada l'entitat en la què es durà a terme el Programa, es fa la presentació formal al responsable d'aquesta, qui li explicarà les característiques de l'entitat i les activitats que haurà de fer.

A més es concretarà el calendari i finalment, es signarà el document de compromís del Programa. L'inici de l'execució del treball en benefici de la comunitat quedarà supeditat a l'aprovació del pla de treball per part de l'òrgan judicial.

Informes a l'autoritat judicial

- L'objectiu és proposar el tipus d'activitat que es farà, l'entitat on es durà a terme, el calendari, l'horari i, si cal, fer-hi alguna observació.

- Tipus d'informes: Document de compromís de prestació de treball en benefici de la comunitat o bé nota informativa, en els casos de no - viabilitat de compliment.

c) Fase de desenvolupament

Durada:

Inici: en la data que la persona iniciï la realització de les activitats programades.

Finalització: en la data que es finalitzin les activitats.

Objectius:

- Controlar l'activitat, d'acord amb el compromís establert.
- Oferir el suport i l'assessorament necessaris a l'entitat.
- Intervenir, si escau, davant de possibles conflictes o incidències.

Pla de treball:

- Contactes amb la persona penada.
- Contactes amb el responsable de l'entitat.
- El professional d'MPA efectuarà el seguiment tenint en compte els tipus d'activitats, el nombre d'hores i les característiques de la persona.

Informes a l'autoritat judicial

- L'objectiu és informar la instància judicial de les incidències que es produeixin en el decurs de l'execució.
- Tipus d'informes: Nota informativa.
- Temporalitat: en quant es té coneixement de la incidència.

d) Fase final

Durada:

Inici: des de la finalització de l'activitat.

Finalització: amb l'elaboració de l'informe final d'execució de la pena.

Objectius: Avaluar i valorar l'execució i compliment del Programa.

Pla de treball:

Reunió valorativa i de devolució entre el professional d'MPA i el responsable de l'entitat, amb assistència de la persona penada, si ho desitja.

Informes a l'autoritat judicial

- L'objectiu és informar la instància judicial sobre l'execució de la pena.
- Tipus d'informes: Informe valoratiu de prestació de treball en benefici de la comunitat; Full de control horari a omplir per a l'entitat per al control del penat.
- Contingut: Avaluació de l'entitat; Avaluació del tècnic d'MPA.

Documents (s'annexen models al final dels Programes)

- Document de compromís de prestació de treballs en benefici de la comunitat
- Demanda de prestació de treballs en benefici de la comunitat a l'entitat col·laboradora
- Informe valoratiu de treballs en benefici de la comunitat
- Registre d'assistència a de treballs en benefici de la comunitat

3. PROGRAMA DE LES FORMES SUSPENSIVES DE L'EXECUCIÓ DE LES PENES PRIVATIVES DE LLIBERTAT

Marc legal

El Codi penal preveu la suspensió de l'execució de les penes privatives de llibertat. En aquest cas, els òrgans judicials poden imposar condicions per atorgar la suspensió, entre les quals hi ha el compliment de determinades obligacions o deures. A continuació es detalla el programa d'aquelles obligacions que són competència d'aquesta Subdirecció.

a) La suspensió de l'execució de les penes privatives de llibertat

És la facultat que la llei atorga als jutges i magistrats de deixar en suspens durant un temps, el compliment de determinades penes privatives de llibertat. La suspensió pot estar condicionada al compliment de determinades obligacions o deures.

*** Suspensió ordinària (art. 80 i ss. CP)**

Abasta les penes privatives de llibertat no superiors a 2 anys i és acordada, mitjançant una resolució motivada quan sigui raonable esperar que l'execució de la pena no sigui necessària per evitar que el penat cometi nous delictes.

Per adoptar aquesta resolució el jutge o tribunal ha de valorar les circumstàncies del delicte comès, les circumstàncies personals del penat, els seus antecedents, la seva conducta posterior al fet, en particular el seu esforç per reparar el dany causat, les seves circumstàncies familiars i socials, i els efectes que es puguin esperar de la mateixa suspensió de l'execució i del compliment de les mesures que s'imposin. Els requisits són:

- Que la pena o suma de penes imposades no superin els 2 anys. Aquest còmput no inclou la responsabilitat subsidiària derivada de l'impagament de multes.
- Que la persona hagi delinquit per primer cop (sense tenir en compte condemnes per delictes imprudents ni antecedents cancel·lats o que es puguin cancel·lar, tampoc no s'han de tenir en compte els antecedents penals corresponents a delictes que, per la seva naturalesa o circumstàncies, no tinguin rellevància per valorar la probabilitat de comissió de delictes futurs).
- Que s'hagin satisfet les responsabilitats civils i s'hagi fet efectiu el decomís acordat en sentència.

El període de suspensió pot anar dels 2 als 5 anys, excepte en els casos de penes lleus, que serà d'entre 3 mesos i 1 any.. A més s'hi poden imposar alguna/es de les obligacions o deures recollides a l'art. 83 i 84 CP. Les que comporten un control per part de l'àrea de Mesures penals alternatives, en endavant APMA, són:

- Comparèixer davant l'administració
- Participació en programes formatius, laborals, culturals, d'educació vial, educació sexual, d'igualtat de tracte i no-discriminació, de defensa del medi ambient, de protecció de los animals o altres similars.
- Participació en programes de deshabituació del consum d'alcohol, drogues tòxiques o substàncies estupefaents, o de tractament d'altres comportaments addictius.
- Prohibició de conduir vehicles de motor que no disposin de dispositius tecnològics que condicionin la seva encesa o el seu funcionament a la comprovació prèvia de les condicions físiques del conductor, quan el subjecte hagi estat condemnat per un delicte contra la seguretat viària i la mesura sigui necessària per prevenir la possible comissió de nous delictes.
- Compliment d'altres obligacions que els jutges o magistrats puguin acordar i que considerin convenients per a la rehabilitació social del penat, sempre que no atemptin contra la seva dignitat com a persona (com ara tractaments de salut mental).
- La realització de treballs en benefici de la comunitat, especialment quan sigui adequat com a forma de reparació simbòlica a la vista de les circumstàncies del fet i de l'autor. La durada d'aquesta prestació de treballs l'ha de determinar el jutge o tribunal en atenció a les circumstàncies del cas, sense que pugui excedir la que resulti de computar un dia de treballs per cada dia de presó sobre un límit màxim de dos terços de la seva durada.

Quan es tracti de delictes comesos sobre la dona per part de qui sigui o hagi estat el seu cònjuge, o de qui hi estigui o hi hagi estat lligat per una relació similar d'afectivitat, fins i tot sense convivència, s'imposen sempre les prohibicions i els deures indicats a les regles de l'art. 83.1. 1a (prohibició d'aproximar-se a la víctima o a aquells dels seus familiars o altres persones que determini el jutge o tribunal, als seus domicilis, als seus llocs de treball o a altres llocs habitualment freqüentats per ells, o de comunicar-s'hi per qualsevol mitjà), 4a (prohibició de residir en un lloc determinat o d'acudir-hi) i 6a (participació en programes formatius).

Un cop rebuda la documentació judicial, entrevistada la persona i determinat el centre o servei on es durà a terme el compliment de l'obligació, s'elabora un pla individual d'intervenció i seguiment, que es trameta al jutjat sentenciador (o executor) per a la seva aprovació o rectificació.

S'ha de trametre a l'òrgan judicial un informe de seguiment, com a mínim cada 3 mesos. A més, hauran d'informar quan les circumstàncies del penat es modifiquin, quan s'hagin complert les obligacions i quan s'incompleixin les regles de conducta.

Durant el temps de suspensió de la pena, i a la vista de la possible modificació de les circumstàncies valorades, el jutge o tribunal pot modificar la decisió que anteriorment hagi adoptat d'acord amb els articles 83 i 84, i acordar l'alçament de totes o alguna de les prohibicions, els deures o les prestacions que s'hagin acordat, la seva modificació o la substitució per d'altres que siguin menys costoses.

El jutge o tribunal ha de revocar la suspensió i ha d'ordenar l'execució de la pena quan el penat:

- a) Sigui condemnat per un delictes comès durant el període de suspensió i això posi de manifest que l'expectativa en què es fundava la decisió de suspensió adoptada ja no es pot mantenir.
- b) Incompleixi de manera greu o reiterada les prohibicions i els deures que li hagin estat imposats d'acord amb l'article 83, o se sostregui al control dels serveis de gestió de penes i mesures alternatives de l'Administració penitenciària.
- c) Incompleixi de manera greu o reiterada les condicions que, per a la suspensió, s'hagin imposat de conformitat amb l'article 84.
- d) Faciliti informació inexacta o insuficient sobre el parador de béns o objectes el decomís dels quals ha estat acordat; no compleixi el compromís de pagament de les responsabilitats civils a què hagi estat condemnat, llevat que no tingui capacitat econòmica per a això; o faciliti informació inexacta o insuficient sobre el seu patrimoni.

Si l'incompliment de les prohibicions, els deures o les condicions no ha tingut caràcter greu o reiterat, el jutge o tribunal pot:

- a) Imposar al penat noves prohibicions, deures o condicions, o modificar les ja imposades.
- b) Prorrogar el termini de suspensió, sense que en cap cas no pugui excedir la meitat de la durada del que s'ha fixat inicialment.

Tanmateix, pot revocar la suspensió de l'execució de la pena i ordenar l'ingrés immediat del penat a la presó quan resulti imprescindible per evitar el risc de reiteració delictiva, el risc de fugida del penat o assegurar la protecció de la víctima.

Transcorregut el termini de suspensió fixat sense que el subjecte hagi comès un delictes que posi de manifest que l'expectativa en què es fundava la decisió de suspensió adoptada ja no es pot mantenir, i complertes de manera suficient les regles de conducta fixades pel jutge o tribunal, aquest ha d'acordar la remissió de la pena.

*** Suspensió excepcional (art. 80.3 CP, en la nova redacció donada per la reforma de la LO 1/2015)**

Excepcionalment, encara que no concorrin les condicions 1a i 2a de l'article 80. 2 (que el condemnat hagi delinquit per primera vegada i que la pena o la suma de les imposades no sigui superior a 2 anys), i sempre que no es tracti de reus habituals, es pot acordar la suspensió de les penes de presó que individualment no excedeixin els dos anys quan les circumstàncies personals del reu, la naturalesa del fet, la seva conducta i, en particular, l'esforç per reparar el dany causat, ho aconsellin.

En aquests casos, la suspensió s'ha de condicionar sempre a la reparació efectiva del dany o la indemnització del perjudici causat d'acord amb les seves possibilitats físiques i econòmiques, o al compliment de l'acord a què es refereix la mesura 1a

de l'article 84 (el compliment de l'acord assolit per les parts en virtut de mediació). Així mateix, s'ha d'imposar sempre una de les mesures a què es refereixen els numerals 2a (el pagament d'una multa) o 3a (la realització de TBC), amb una extensió que no pot ser inferior a la que resulti d'aplicar els criteris de conversió que s'hi fixen sobre un cinquè de la pena imposada.

*** Suspensió extraordinària (art. 80.5)**

Abasta penes privatives de llibertat no superiors a 5 anys (abans de LO 15/03 era fins a 3 anys) i només es pot acordar en aquells casos que la persona condemnada ho hagi estat per la comissió d'un delictes a causa de la seva drogodependència (substàncies de l'art. 20.2 CP) i sempre que se certifiqui suficientment, per part del centre o el servei públic o privat degudament acreditat o homologat, que el condemnat es troba deshabituat o sotmès a un tractament amb aquesta finalitat en el moment de decidir sobre la suspensió.

El jutge o tribunal pot ordenar la realització de les comprovacions necessàries per verificar el compliment dels requisits anteriors.

En cas que el condemnat es trobi sotmès a un tractament de deshabituació, també s'ha de condicionar la suspensió de l'execució de la pena al fet que no abandoni el tractament fins a la seva finalització. No s'entenen com a abandonament les recaigudes en el tractament si aquestes no evidencien un abandonament definitiu del tractament de deshabituació.

El termini de suspensió pot ser de 3 a 5 anys. Es remetran informes periòdics (com a mínim anuals) en relació al compliment de l'obligació de tractament.

Per acordar la remissió de la pena que ha estat suspesa d'acord amb l'apartat 5 de l'article 80, s'ha d'acreditar la deshabituació del subjecte o la continuïtat del tractament. Si no, el jutge o tribunal n'ha d'ordenar el compliment, llevat que, un cop escoltats els informes corresponents, consideri necessària la continuïtat del tractament; en aquest cas pot concedir raonadament una pròrroga del termini de suspensió per un temps no superior a dos anys.

*** Suspensió per malaltia greu amb patiments incurables (art. 80.4 CP)**

Es pot suspendre l'execució de qualsevol pena, sense subjecció a requisits ni obligacions, quan la persona condemnada es troba afectada per una malaltia molt greu amb patiments incurables, excepte que en el moment de cometre el delictes ja tingués alguna pena suspesa per aquest motiu. En aquests casos la intervenció dels professionals de MPA consisteix, si escau, en la recerca del recurs apropiat i en el seguiment de l'evolució de la personal penada.

*** Suspensió per trastorn mental greu sobrevingut (art. 60 CP)**

Es tracta de casos en què, un cop hi ha sentència ferma, s'aprecia en la persona penada una situació duradora de trastorn mental greu que li impedeixi conèixer el sentit de la pena. El Jutge de Vigilància Penitenciària suspèn l'execució de la pena privativa de llibertat que tenia imposada, garantint que rebí la assistència mèdica precisa. Amb aquest objectiu podrà decretar la imposició d'una mesura de seguretat privativa de llibertat, que no podrà ser, en cap cas, més greu que la pena substituïda.

Si la pena no era privativa de llibertat, el Jutge apreciarà si la situació de la persona li permet conèixer el sentit de la pena i, si escau, suspèn l'execució de la pena, imposant les mesures de seguretat que consideri necessàries.

Un cop restablerta la seva salut mental, aquesta haurà de complir la sentència, si les penes no han prescrit, sense perjudici que el jutge o tribunal, per raons d'equitat pugui donar per extingida la condemna o reduir-ne la durada, en la mesura que el seu compliment pugui esdevenir innecessari o contraproductiu.

En aquests casos, el Jutge de Vigilància comunicarà al ministeri fiscal, amb suficient antelació, la proximitat de l'extinció de la pena o mesura de seguretat imposada, a efectes d'aplicar la disposició addicional primera del CP.

Contingut i elements definitoris

En aquests casos, la tasca que fan els equips de MPA consisteix en la recerca del recurs i la derivació de la persona, i en el seguiment del compliment de les obligacions i deures imposats, amb tramesa d'informes periòdics a l'òrgan judicial. Per portar a terme el compliment d'aquestes obligacions comptem amb els recursos de la xarxa comunitària, tant pel que fa a la Xarxa psiquiàtrica i de salut mental de Catalunya, com pel que fa a la xarxa d'Atenció en Drogodependències.

Quan la suspensió està condicionada a la realització d'un tractament de deshabitació (de l'addicció a begudes alcohòliques, drogues tòxiques, estupefaents, substàncies psicotròpiques o altres que produeixin efectes anàlegs), de salut mental, programes formatius o altres deures, el tècnic responsable del seguiment emetrà informes periòdics explicitant l'inici del tractament, l'evolució del compliment, les modificacions que es produeixen i la finalització del tractament o programa; adjuntant-hi els informes sobre l'evolució del penat que elabori el centre on la persona estigui rebent el tractament o duent a terme l'obligació.

a) El seguiment i el control

El seguiment i control de l'evolució del penat es du a terme, d'una banda, a través de les entrevistes periòdiques i, d'altra, a través de les coordinacions corresponents amb els professionals del recurs especialitzat. El responsable del recurs facilitarà

periòdicament els informes sobre l'evolució, fent-hi constar tant la situació actual com la valoració corresponent.

El professional de treball en medi obert actua com a interlocutor entre la instància judicial i el recurs especialitzat, possibilitant l'intercanvi d'informació entre les institucions, canalitzant les demandes d'aquestes i proposant aquells canvis que comportin una millor adequació de la mesura a les característiques del penat.

b) Compliment de les obligacions o deures

Comporta la participació i implicació del penat en programes formatius, laborals, culturals o altres, prèviament aprovats pel jutge o tribunal, adequats a les característiques personals i encaminats a atendre les dificultats o mancances que presenta el penat.

c) Tractament

Comporta el compliment per part del penat d'un tractament especialitzat encaminat a atendre aquells trastorns i dificultats que presenta i que han influït en la comissió del delicte. El tipus de tractament s'adequarà a les característiques del penat, d'acord amb el diagnòstic emès pels professionals especialitzats. El tractament tindrà una finalitat terapèutica, potenciant la seva integració progressiva a la comunitat.

d) Suport socioeducatiu

El control del compliment de les formes suspensives ha d'anar acompanyat d'un seguiment socioeducatiu que porta a terme el professional de medi obert. Aquest seguiment ha de potenciar els elements de responsabilització i integració social de la persona. La intervenció del professional de medi obert ha de facilitar-li el compliment de la mesura, clarificant i enquadrant els seus aspectes formals. Alhora, es planteja una relació d'ajuda i suport socioeducatiu per tal d'abordar la seva situació global, és a dir, la seva situació personal, familiar, social i judicial.

e) Integració social

El Programa ha de promoure les potencialitats, capacitats i habilitats del penat per tal d'augmentar el seu nivell de competència social i millorar la seva qualitat de vida. La intervenció del professional s'emmarca en un treball de coordinació regular amb els recursos comunitaris de l'entorn més immediat, per tal que aquests i la mateixa comunitat, puguin donar suport al penat. La participació activa de la comunitat amb els recursos institucionals i humans és un element fonamental per garantir una adequada socialització al penat.

Objectius

- Garantir el compliment formal de les formes suspensives de les penes privatives de llibertat.
- Desenvolupar els continguts responsabilitzadors i socialitzadors propis del

Programa d'intervenció de les formes suspensives.

- Vetllar per a una evolució positiva si el penat es troba sota tractament de deshabitació o bé si participa en programes formatius o altres.

Metodologia de la intervenció

Tant el contingut del Programa d'intervenció com els objectius específics i la temporalitat, estaran determinats per la demanda recollida en la resolució judicial. Així, respecte la suspensió de la pena amb compliment d'obligacions o deures, caldrà distingir els casos en què la intervenció principal es duu a terme en un recurs especialitzat, amb seguiment i control per part del professional de medi obert, d'aquells altres casos (bàsicament les obligacions de comparèixer davant l'administració) en què aquest professional és el referent principal de la intervenció.

Respecte a la suspensió de la pena per tractament de deshabitació, el delegat farà de pont entre la instància judicial, el penat i el centre de tractament, a més de fer el seguiment i el control de l'evolució. El professional de medi obert, una vegada establerta la coordinació amb el centre, definirà la seva intervenció específica. Les fases d'intervenció estaran condicionades a la temporalitat de la mesura.

a) Fase inicial

Durada:

Inici: En la data de l'assignació del cas al professional concret.

Finalització: Amb la tramesa de l'informe inicial amb la proposta de pla de treball corresponent.

Objectius:

- Recollir la informació necessària per poder concretar el pla de treball.
- Contactar amb la persona a fi i efecte d'enquadrar la mesura penal alternativa.
- Informar-la de les possibilitats de rebre ajuda i suport socioeducatiu si ho necessita i aconseguir-ne la implicació.
- Establir la coordinació amb els professionals i els recursos a utilitzar.
- Obtenir l'aprovació del pla de treball proposat, per part de la instància judicial.

Pla de treball:

- Coordinació amb el professional que hagi elaborat l'informe d'assessorament, si n'hi ha, i/o amb l'òrgan judicial.

- Coordinació, si escau, amb els professionals que coneixen o estan intervenint amb la persona.
- Cercar, si escau, els recursos necessaris per executar el Programa.
- Entrevistar-se amb la persona i, si escau, amb la família.
- Establir el contingut i les condicions del PLA DE TREBALL INDIVIDUALITZAT, que constarà de:
 - **Protocol d'observació:** Recollida de la informació referent al cas en els àmbits judicial, personal, familiar i social.
 - **Pla d'intervenció:** Concreció dels àmbits d'intervenció, els objectius, les actuacions i els criteris d'avaluació que conformen el contingut del pla de treball. Per a dur-lo a terme s'hauran d'explicitar les condicions i els nivells de responsabilitat dels diversos recursos i dels professionals que intervenen en el cas.
- Elaborar l'informe inicial per l'òrgan judicial, comunicant-li l'inici del compliment de la mesura penal alternativa. Aquest inici pot proposar-se amb una data compresa dins d'aquesta fase inicial, o bé coincidint amb l'inici de la fase de seguiment.

Informes a l'autoritat judicial

- L'objectiu és informar l'òrgan judicial corresponent sobre l'inici del seguiment del compliment, explicitant la proposta i el pla de treball establert.
- Contingut: Informe inicial, fent-hi constar: Dades judicials i personals; Situació actual; Valoració; Pla de treball; Proposta.
- Temporalitat: Transcorregut un mes des del nomenament del tècnic.

b) Fase de seguiment

Durada:

Inici: A partir de l'aprovació del pla d'intervenció per l'òrgan judicial.

Finalització: Quan s'hagi complert formalment l'execució de la mesura penal imposada, bé sigui per arribar al termini previst, bé per a la consecució dels objectius descrits en el pla de treball.

Objectius:

- Fer el seguiment i el control del pla d'intervenció.
- Aconseguir la implicació de la persona sotmesa a mesura i, si escau, de la seva família en el compliment de la mesura.
- En el cas que hi hagi diversos recursos implicats, garantir que la intervenció entre els diversos professionals es porti a terme de manera coordinada.

Pla d'intervenció:

- Entrevistes periòdiques amb la persona, si escau, amb la família.

- Coordinacions periòdiques amb els professionals que intervenen en el cas.
- Elaboració de l'informe judicial sobre l'evolució de la mesura i les incidències que es puguin produir durant el procés d'execució, argumentant de manera raonada les propostes que es considerin adients.

Informes a l'autoritat judicial

Informes de seguiment:

- Objectiu: Informar la instància judicial corresponent sobre l'evolució de la persona i del compliment del pla de treball.
- Contingut: Dades judicials i personals; Situació actual; Valoració; Proposta. Aquest informe anirà acompanyat de l'informe del recurs, si escau.
- Temporalitat: Als tres mesos des de l'últim informe i posteriorment amb la periodicitat determinada per l'òrgan judicial o, en defecte, cada 3 mesos

Informes d'incidències:

- Objectiu: Informar la instància judicial de les incidències que es produeixin.
Contingut: en funció del tipus d'incidència.
Temporalitat: en quant es detecti la incidència.

c) Fase final

Durada:

- Inici: Un cop dut a terme el pla d'intervenció establert.
Finalització: Amb l'elaboració de l'informe final o amb la rebuda d'una resolució judicial que acordi la finalització de la intervenció.

Objectius:

- Recollir i contrastar la valoració dels professionals que han intervingut amb en el desenvolupament del pla de treball.
- Analitzar i retornar a la persona sotmesa a mesura i, si escau, a la seva família, les orientacions i valoracions fetes sobre el procés d'execució i el compliment del pla d'intervenció.

Pla d'intervenció:

- Entrevista amb la persona sotmesa a mesura i, si escau, a la seva família.
- Coordinació, si escau, amb els professionals que han intervingut.
- Elaboració de l'informe final.

Informes a l'autoritat judicial

- L'objectiu és informar la instància judicial sobre la valoració global del compliment que es fa per part dels professionals implicats, així com la situació en què resta la persona un cop finalitzada la intervenció.
- Contingut: Informe final, fent-hi constar: Dades judicials i personals; Situació actual; Valoració (evolució del seguiment); Proposta. Aquest informe anirà

acompanyat, si escau, de l'informe del recurs.

- Temporalitat: Un cop finalitzada l'execució de la mesura.

Recursos especialitzats

L'execució de les obligacions es porta a terme mitjançant recursos especialitzats, preferentment de la xarxa pública, en què es pugui rebre el tractament adequat.

a) Àmbit de salut mental

Es realitzen en els centres psiquiàtrics que pertanyen a la xarxa pública de salut mental i estan sectoritzats d'acord amb les directrius del Departament de Salut (cada persona té, segons el seu lloc de residència, un hospital psiquiàtric de referència) i en els centres de salut mental, d'acord amb la xarxa sectoritzada d'atenció en salut mental del Departament de Salut.

b) Àmbit de toxicomanies

Es realitzen en els centres d'atenció en drogodependències dependents de la xarxa pública sectoritzada i en els centres conveniats, homologats o acreditats pels Departaments de Salut o de Benestar i Família, i en els centres d'assistència i seguiment de drogodependència (CAS), d'acord amb la xarxa sectoritzada d'atenció a drogodependències del Departament de Salut.

c) Àmbit d'alteracions en la percepció

S'executen mitjançant els serveis socials d'acolliment residencial de l'ICASS per persones amb disminució; Institucions tutelars i Entitats d'iniciativa social reconegudes per la Generalitat; Unitats residencials per disminuïts en hospitals psiquiàtrics amb unitats de mitjana i llarga estada; entitats territorials que tinguin delegada la competència; o el corresponent equip de valoració i orientació del Centre d'Atenció a Disminuïts (EVO-CAD) de l'ICASS, amb la finalitat de valorar el Programa d'educació especial que es dissenyi i de col·laborar-hi.

d) Altres obligacions

Per executar les obligacions de sotmetiment a programes de tipus formatiu, cultural, educatiu, professional, d'educació sexual o d'altres similars, es poden utilitzar tots els recursos de la xarxa sociocomunitària àmplia, els propis i els conveniats per la Direcció general d'execució penal a la comunitat i justícia juvenil, en endavant DGEPCJJ i altres que es considerin adients. Les obligacions de custòdia familiar tenen com a contingut principal el seguiment de la persona pel delegat d'MPA, en funció del pla de treball establert juntament amb les persones designades com a responsables de la custòdia i, si escau, la coordinació, derivació i seguiment de tractaments o activitats realitzats en l'entorn comunitari.

4. PROGRAMA DE MESURES DE SEGURETAT

Marc legal

Les mesures de seguretat estan regulades a l'article 95 i següents del Codi penal. Es poden imposar pel jutge o tribunal, amb els informes previs que considerin necessaris, quan concorrin les següents circumstàncies: que el fet comès sigui delictiu i que del fet i les circumstàncies personals del subjecte es pugui deduir un pronòstic de comportament futur amb possibilitat de comissió de nous delictes. Podem diferenciar dos supòsits:

- **Mesures de seguretat per eximents completes**

Quan una persona és declarada exempta totalment de responsabilitat criminal a causa de trastorns mentals, per haver actuat sota la influència de la seva dependència a drogues tòxiques o estupefaents, o per alteracions de la percepció (arts. 20.1, 20.2 i 20.3 respectivament), se li podrà imposar una mesura d'internament per a tractament mèdic o educació especial a un establiment adequat al tipus d'anomalia o alteració psíquica que pateixi, en un centre de deshabituació públic, o privat degudament acreditat o homologat, o en un centre educatiu especial. També s'hi podran imposar mesures no privatives de llibertat.

- **Mesures de seguretat per eximents incompletes**

Quan la persona sigui declarada exempta parcialment de responsabilitat criminal en relació amb els arts. 20.1, 20.2 i 20.3, es pot imposar, a més de la pena, les mesures de seguretat previstes per als casos d'eximent completa. Això no obstant, només es podran imposar mesures d'internament si la pena imposada és de presó i sempre per una durada no superior a la de la pena prevista al Codi per al delictiu. En els casos on concorren penes i mesures de seguretat, s'ordenarà el compliment de la mesura, que s'abonarà pel de la pena. Un cop alçada la mesura, es podrà acordar la suspensió del compliment de la resta de la pena si es considera que en executar-la es posarien en perill els efectes aconseguits amb la mesura (art. 99 CP).

En ambdós supòsits es poden imposar mesures de seguretat no privatives de llibertat: inhabilitació professional; expulsió del territori nacional per a estrangers no residents legalment a Espanya; custòdia familiar; privació de dret a conduir vehicles a motor i ciclomotors; privació del dret a tenir o portar armes, i la llibertat vigilada..

L'art. 106. 1 regula que "La llibertat vigilada consisteix en la submissió del condemnat a control judicial a través del compliment per part seva d'alguna o algunes de les mesures següents:

- a) L'obligació d'estar sempre localitzable mitjançant aparells electrònics que en permetin el seguiment permanent.
- b) L'obligació de presentar-se periòdicament al lloc que el jutge o tribunal estableixi.

- c) La de comunicar immediatament, en el termini màxim i pel mitjà que el jutge o tribunal assenyali a aquest efecte, cada canvi del lloc de residència o de la feina, o de lloc de treball.
- d) La prohibició d'absentar-se del lloc on resideixi o d'un determinat territori sense autorització del jutge o tribunal.
- e) La prohibició d'aproximar-se a la víctima, o a aquells dels seus familiars o altres persones que determini el jutge o tribunal.
- f) La prohibició de comunicar-se amb la víctima, o amb aquells dels seus familiars o altres persones que determini el jutge o tribunal.
- g) La prohibició d'acudir a determinats territoris, llocs o establiments.
- h) La prohibició de residir en determinats llocs.
- i) La prohibició d'exercir determinades activitats que puguin oferir-li o facilitar-li l'ocasió per cometre fets delictius de naturalesa similar.
- j) L'obligació de participar en programes formatius, laborals, culturals, d'educació sexual o altres de semblants.
- k) L'obligació de seguir un tractament mèdic extern, o de sotmetre's a un control mèdic periòdic.”

En cas que la pena que s'hagués pogut imposar pel delicte no fos privativa de llibertat, només es podran imposar mesures de seguretat no privatives de llibertat (Art. 96.3). Els internaments no podran mai excedir del temps que hagués durat la pena de presó si el subjecte hagués estat declarat responsable. Aquest límit es fixarà a la sentència. Les persones sotmeses a mesures d'internament no podran abandonar els establiments on estiguin ingressades sense autorització judicial.

En cas de trencament d'una mesura d'internament, s'ordenarà el reingrés a l'establiment on estava o a un altre de més apropiat. En cas de trencament d'altres mesures, es podrà ordenar l'ingrés (que es podrà fer efectiu a un centre especialitzat o a un centre penitenciari) si aquest estava previst pel delicte i es considera necessari. En ambdós casos, es deduirà testimoni per trencament de condemna. La reforma del CP ha afegit a l'apartat 3 de l'art. 100 que “no es considera trencament de la mesura la negativa del subjecte a sotmetre's a tractament mèdic o a continuar un tractament mèdic inicialment consentit. No obstant això, el jutge o tribunal pot acordar la substitució del tractament inicial o posteriorment rebutjat per una altra mesura d'entre les aplicables al supòsit de què es tracti.

Les mesures que són objecte de seguiment per l'àrea de mesures penals alternatives són els internaments en centres mèdics o de salut mental, en centres de deshabitació o en centres d'educació especial; i respecte de les mesures no privatives de llibertat, la custòdia familiar i la llibertat vigilada quan aquesta consisteix en la submissió del condemnat al control judicial a través del compliment per part seva d'alguna o algunes d'aquestes mesures: l'obligació de presentar-se periòdicament al lloc que el jutge o tribunal estableixi, l'obligació de seguir un tractament mèdic extern, o de sotmetre's a un control mèdic periòdic; i l'obligació de participar en programes formatius, laborals, culturals, d'educació sexual o altres de semblants (art. 106.1).

Un cop rebuda la documentació judicial i mèdica, entrevistada la persona i determinat el centre o recurs on es durà a terme el compliment, s'elabora un pla individual d'intervenció i seguiment, que es trametrà a l'òrgan judicial per a la seva aprovació o rectificació.

La intervenció de l'àrea de mesures penals alternatives consisteix en el seguiment i control de l'evolució del tractament que el subjecte duu a terme en un recurs especialitzat, preferentment de la xarxa pública, oferint-li, alhora, un suport socioeducatiu encaminat a la seva integració social.

Aquest seguiment i control es fan, d'una banda, mitjançant entrevistes periòdiques amb la persona, i de l'altra, per mitjà de coordinacions amb els professionals del recurs especialitzat on es porta a terme el tractament. Els responsables del recurs faciliten periòdicament informes sobre l'evolució del tractament, on hi fan constar la situació actual i la valoració corresponent.

El professional responsable del seguiment del cas actua com a interlocutor entre la instància judicial i el recurs especialitzat, possibilitant així l'intercanvi d'informació entre institucions, canalitzant-ne les demandes i proposant aquells canvis en el contingut de la mesura que comportin una millor adequació a les característiques del subjecte. En aquest sentit, remetrà informes periòdics de seguiment, com a mínim anualment.

Així mateix, informaran sempre que les circumstàncies personals es modifiquin, quan l'evolució del tractament ho aconselli, quan hi hagi un incompliment i quan finalitzi el termini imposat.

En aquest sentit, l'art. 97 preveu que durant l'execució de la sentència, el jutge o tribunal podrà adoptar, mitjançant un procés contradictori i a proposta (com a mínim anual) del Jutjat de Vigilància Penitenciària, la decisió de mantenir la mesura, decretar-ne el cessament (si ha desaparegut la perillositat criminal), substituir-la per una altra de més adequada o suspendre'n l'execució.

Finalment, cal esmentar que quan s'apliquen mesures d'internament el jutge o tribunal comunicarà al ministeri fiscal amb antelació suficient la finalització, als efectes previstos a la Disposició Addicional Primera (quan persona sigui exempta de responsabilitat criminal pels arts. 20.1 o 20.3, el ministeri fiscal instarà la declaració d'incapacitat civil i l'internament en centre civil, si escau).

Contingut i elements definitoris

El Programa consisteix en el seguiment i control de l'evolució del tractament que fa al recurs especialitzat, oferint-li -alhora- un suport socioeducatiu encaminat a la seva integració social. En aquells supòsits que la persona sota mesura encara no hagi iniciat cap tractament, el Programa preveu el treball de recerca del recurs adient i la derivació corresponent, per tal de facilitar-ne la incorporació.

a) Seguiment i control de l'execució de la mesura

El seguiment i control de l'evolució del tractament es du a terme, d'una banda, a través d'entrevistes periòdiques amb la persona sota mesura i, d'altra, a través de les coordinacions corresponents amb els professionals del recurs especialitzat, preferentment de la xarxa pública on es porta a terme el tractament. El responsable del recurs facilitarà periòdicament els informes sobre l'evolució del tractament, fent-hi constar tant la situació actual com la valoració corresponent.

El professional de treball en medi obert actua com a interlocutor entre la instància judicial i el recurs especialitzat, possibilitant l'intercanvi d'informació entre les institucions, canalitzant les demandes d'aquestes i proposant aquells canvis en el compliment de la mesura que comportin una millor adequació d'aquesta a les característiques del subjecte.

b) Tractament

Les mesures de seguretat comporten el compliment per part de la persona d'un tractament especialitzat encaminat a atendre aquells trastorns i dificultats que presenta i que han influït en la comissió del delictes.

El tipus de tractament s'adequarà a les característiques del subjecte, d'acord amb el diagnòstic emès pels professionals especialitzats. El tractament tindrà una finalitat terapèutica, potenciant la seva integració progressiva a la comunitat.

c) Suport socioeducatiu

Tenint en compte que les penes i les mesures de seguretat han d'estar orientades cap a la reeducació i reinserció social del subjecte, el control del compliment de la mesura ha d'anar acompanyat del seguiment socioeducatiu que porta a terme el professional de medi obert. Aquest seguiment ha de potenciar els elements de responsabilització, tot implicant la persona en el tractament.

El procés de responsabilització estarà d'acord amb les capacitats del subjecte i de les possibilitats de portar-lo a terme. La intervenció del professional de medi obert ha de facilitar-li el compliment de la mesura, clarificant i enquadrant els seus aspectes formals. Alhora, es planteja una relació d'ajuda i suport socioeducatiu per tal d'abordar la seva situació global, tenint present els aspectes relacionats amb la salut i també aquells altres àmbits de la seva situació personal, familiar, social i judicial, que influeixen en la seva evolució general.

d) Integració social

El Programa ha de promoure les potencialitats, capacitats i habilitats del subjecte per tal d'augmentar el seu nivell de competència social i millorar la seva qualitat de vida. La intervenció del professional s'emmarca en un treball de coordinació regular amb els recursos comunitaris de l'entorn més immediat, per tal que aquests i la mateixa comunitat, puguin acollir i donar suport a la persona que està en tractament. La participació activa de la comunitat amb els recursos institucionals i humans és un element fonamental per garantir a la persona una adequada socialització.

Objectius

- Garantir el control formal del compliment d'una mesura de seguretat amb contingut socioeducatiu.
- Vetllar per una evolució positiva del tractament imposat.
- Desenvolupar el contingut socioeducatiu per tal de facilitar la integració social de la persona.

Metodologia de la intervenció

Les fases d'intervenció estaran condicionades per la temporalitat de la mesura.

a) Fase prèvia

Durada:

Inici: Des de la demanda d'execució de la mesura per part de l'autoritat judicial.

Finalització: En la data de la primera entrevista.

Objectius:

- Recollir la informació necessària per poder iniciar l'execució de la mesura.
- Establir coordinacions amb els professionals i recursos per tal de dissenyar el pla de treball per al compliment de la mesura.

Pla de treball:

- Consulta de l'expedient judicial.
- Coordinació amb el professional que ha elaborat l'informe d'assessorament, si n'hi ha.
- Coordinació amb el recurs especialitzat que estigui intervenint o hagi intervingut amb la persona en la realització del tractament.
- Coordinacions necessàries amb aquells serveis que treballen amb la persona, tot i que no estigui en tractament. En aquest supòsit, caldrà valorar la situació actual de la persona i la recerca del recurs adequat, amb la corresponent derivació.

b) Fase inicial

Durada:

Inici: En la data de la primera entrevista.

Finalització: Un cop concretat el pla de treball.

Objectius:

- Coneixement de la persona en els seus diferents àmbits.
- Valoració de la seva situació actual per tal de concretar el pla de treball.

- Aconseguir la implicació de la persona en el compliment de la mesura i en el pla de treball.
- Afavorir que la persona accepti una relació d'ajuda.

Pla d'intervenció

- Enquadrament de la mesura judicial i dels elements de control inherents.
- Informació i oferiment de les possibilitats d'ajuda i suport socioeducatiu.
- Entrevistes amb la persona d'acord amb les seves circumstàncies i tenint en compte el criteri mèdic.
- Coordinació amb els serveis i professionals relacionats amb el cas.
- Elaboració del PLA DE TREBALL INDIVIDUALITZAT on es reflectirà la intervenció dur a terme. Aquest instrument constarà de:

- **Protocol d'observació:** Recollida de la informació referent al cas en els àmbits personal, familiar, social i judicial. És important fer una recollida d'informació referent al trastorn o disfunció que el subjecte presenta i que ha motivat l'acord de la mesura de seguretat, incloent-hi aquelles intervencions especialitzades que anteriorment s'hagin pogut realitzar. El punt de partida de la intervenció és l'acord judicial (sentència i interlocutòria) que defineix les característiques de la mesura de seguretat imposada.

- **Pla d'intervenció:** Aquest pla d'intervenció ha de recollir tant la intervenció terapèutica a dur a terme des del recurs especialitzat, la intervenció a nivell socioeducatiu que farà el professional de medi obert, com els mecanismes de control que s'hagin d'establir. La concreció del pla d'intervenció i la seva revisió periòdica es durà a terme a partir de la valoració feta conjuntament entre els professionals del recurs terapèutic i el professional de medi obert. D'acord amb les característiques del subjecte i el seu entorn més immediat, es procurarà la implicació de la família en el procés d'intervenció. El professional de medi obert té l'obligació d'informar periòdicament el jutjat corresponent sobre l'evolució del tractament. Igualment informarà d'aquelles circumstàncies que estan influïent en aquest i en el compliment de la mesura, així com de les intervencions que es fan en aquest sentit.

- Informació a l'òrgan judicial sobre l'inici del compliment de la mesura i demanda, si escau, de la liquidació corresponent.

Informes a l'autoritat judicial

- L'objectiu és informar l'òrgan judicial corresponent sobre l'inici del seguiment, explicitant el pla de treball establert entre el recurs especialitzat (centre de tractament) i el professional d'MPA.
- Contingut: Informe Inicial, fent-hi constar: Dades judicials i personals; Situació

actual; Valoració; Pla de treball; Proposta. S'hi adjuntarà, si escau, l'informe del centre de tractament.

- Temporalitat: Al mes des del nomenament del tècnic, en el moment en què es disposi de l'informe emès pel centre corresponent o bé, en cas que ja estigués en tractament, un cop s'iniciï el seguiment per part del professional d'MPA.

c) Fase de seguiment

Durada:

Inici: Quan s'inicia el compliment del pla d'intervenció.

Finalització: Un cop finalitzat el pla d'intervenció.

Objectius:

- Fer el seguiment i control periòdic de l'evolució del tractament.
- Desenvolupar i consolidar els objectius indicats en el pla d'intervenció.

Pla d'intervenció:

- Entrevistes amb la persona.
- Coordinació amb els diferents serveis i professionals implicats en el tractament del cas.
- Entrevistes amb aquells membres de la família que puguin col·laborar en el procés d'intervenció, si no s'ha pogut aconseguir en un primer moment.
- La intensitat de la intervenció dependrà tant de les circumstàncies de la persona com de la durada de la mesura i del criteri mèdic.

Informes a l'autoritat judicial

- L'objectiu és informar l'òrgan judicial corresponent sobre l'evolució de la persona i del pla de treball.

- Contingut: Informes de seguiment, fent-hi constar: Dades judicials i personals; Situació actual; Valoració; Proposta. Aquest informe anirà acompanyat de l'informe del centre, que contindrà tant una exposició de la situació actualitzada del tractament, com una valoració del mateix.

- Temporalitat: Als tres mesos des de l'últim informe. En les mesures molt curtes (menys de dos mesos) aquest tipus d'informe no s'elabora.

d) Fase final

Durada:

Inici: Un cop dut a terme el pla d'intervenció.

Finalització: En la data de finalització del compliment de la mesura i un cop elaborat l'informe final.

Objectius:

- Avaluar el pla d'intervenció realitzat.
- Avaluar amb el recurs especialitzat i amb la persona l'evolució del tractament i del seguiment.
- Promoure, si escau, la derivació del seguiment socioeducatiu i/o del tractament especialitzat, en coordinació amb els recursos adients.

Pla de treball:

- Entrevistes periòdiques amb la persona, per tal de valorar l'evolució del compliment i preparar la finalització del seguiment i del suport socioeducatiu.
- Coordinació amb els serveis i professionals de l'entorn per tal de possibilitar, si escau, la derivació.
- Comunicació, si escau, amb la família per tal de valorar la seva situació.

Informes a l'autoritat judicial

Informe d'incidències

- L'objectiu és informar la instància judicial de les incidències que es produeixen en el decurs del seguiment.
- Contingut: d'acord amb el tipus d'incidència.
- Temporalitat: Immediatament a la detecció.

Informe final

- Objectius: Informar l'òrgan judicial sobre la valoració global que fan els professionals implicats, així com sobre la situació en què resta la persona.
- Contingut: Dades judicials i personals; Situació actual; Valoració (evolució del seguiment); Proposta. Aquest informe anirà acompanyat, si escau, de l'informe del centre de tractament.
- Temporalitat: En finalitzar la mesura.

Recursos especialitzats

Per tal de portar a terme l'execució de les mesures de seguretat disposem de recursos especialitzats, preferentment de la xarxa pública, en els quals les persones sota mesura de seguretat podran rebre el tractament adequat segons el tipus de mesura i el seu contingut.

a) Àmbit de salut mental

Les mesures de seguretat d'internament en centre psiquiàtric es poden executar en els centres psiquiàtrics que pertanyen a la xarxa pública de salut mental i estan sectoritzats d'acord amb les directrius del Departament de Salut. Per tant, cada persona té, segons el seu lloc de residència, un hospital psiquiàtric de referència.

Les mesures de seguretat de tractament extern ambulatori es poden executar en els centres de salut mental, d'acord amb la xarxa sectoritzada d'atenció en salut mental del Departament de Salut.

b) Àmbit de toxicomanies

Les mesures de seguretat d'internament en centre de deshabituació es poden executar en els centres d'atenció en drogodependències dependents de la xarxa pública sectoritzada i en els centres conveniats, homologats o acreditats pels Departaments de Salut o de Benestar i Família.

Les mesures de seguretat de tractament extern ambulatori es poden executar en els centres d'assistència i seguiment de drogodependència (CAS), d'acord amb la xarxa sectoritzada d'atenció a drogodependències del Departament de Salut.

c) Àmbit d'alteracions en la percepció

Les mesures de seguretat d'internament en centre d'educació especial es poden executar en: els serveis socials d'acolliment residencial de l'ICASS per a persones amb disminució; Institucions tutelars reconegudes per la Generalitat; Entitats d'iniciativa social reconegudes per la Generalitat; Unitats residencials per a disminuïts en hospitals psiquiàtrics amb unitats de mitjana i llarga estada.

Per executar les mesures de seguretat de tractament extern ambulatori en aquest àmbit es connectarà amb el centre que correspongui, segons la problemàtica i les circumstàncies de la persona, les necessitats de la intervenció i la sectorització de la xarxa: Entitats territorials que tinguin delegada la competència, Entitats d'iniciativa social reconegudes per la Generalitat, o el corresponent equip de valoració i orientació del Centre d'Atenció a Disminuïts (EVO-CAD) de l'ICASS, amb la finalitat de valorar el Programa d'educació especial que es dissenyi i de col·laborar-hi.

d) Altres mesures de seguretat

Per executar les mesures de seguretat de sotmetiment a programes de tipus formatiu, cultural, educatiu, professional, d'educació sexual o d'altres similars es poden utilitzar tots els recursos de la xarxa sociocomunitària àmplia, els propis i els conveniats per la SSPRJJ, i altres que es considerin adients.

Les mesures de custòdia familiar tenen com a contingut principal el seguiment de la persona per part del delegat d'MPA, en funció del pla de treball establert juntament amb les persones que hagin estat designades com a responsables de la custòdia i, en funció del cas concret, la coordinació, derivació i seguiment de tractaments o activitats que es realitzin en l'entorn comunitari.

5. PROGRAMES FORMATIUS

Marc legal

L'obligació de participar en programes formatius, de contingut divers, pot imposar-se en aplicació de diversos articles del Codi Penal:

- D'una banda, com a obligació que s'ha de complir com a condició de suspensions de penes privatives de llibertat:

“art. 83.1. 1. El jutge o tribunal pot condicionar la suspensió al compliment de les prohibicions i els deures següents quan això sigui necessari per evitar el perill de comissió de nous delictes, sense que es puguin imposar deures i obligacions que siguin excessius i desproporcionats :(...) 6a Participar en programes formatius, laborals, culturals, d'educació viària, sexual, de defensa del medi ambient, de protecció dels animals, d'igualtat de tracte i no-discriminació, i altres de similars.”

Art. 83.2. Quan es tracti de delictes comesos sobre la dona per part de qui sigui o hagi estat el seu cònjuge, o de qui hi estigui o hi hagi estat lligat per una relació similar d'afectivitat, fins i tot sense convivència, s'imposen sempre les prohibicions i els deures indicats a les regles 1a (prohibició d'aproximar-se a la víctima o a aquells dels seus familiars o altres persones que determini el jutge o tribunal, als seus domicilis, als seus llocs de treball o a altres llocs habitualment freqüentats per ells, o de comunicar-s'hi per qualsevol mitjà), 4a (prohibició de residir en un lloc determinat o d'acudir-hi) i 6a de l'apartat anterior.

- De l'altra, com a mesura de seguretat no privativa de llibertat:

“art. 105 En els casos que preveuen els articles 101 a 104, quan imposi la mesura privativa de llibertat o durant l'execució d'aquesta, el jutge o tribunal pot imposar raonadament una o diverses mesures que s'enumeren tot seguit [llibertat vigilada...]. També ha d'imposar alguna o algunes d'aquestes mesures en els altres casos expressament previstos en aquest Codi (pels delictes de terrorisme i contra la llibertat i indemnitat sexuals).”

“Art. 95.2 2. Quan la pena que s'hagi pogut imposar pel delicte comès no sigui privativa de llibertat, el jutge o tribunal sentenciador només pot acordar alguna o algunes de les mesures que preveu l'article 96.3.” Es tracta de les mesures no privatives de llibertat, entre les quals es troba la llibertat vigilada.

“Art. 106.1 La llibertat vigilada consisteix en la submissió del condemnat a control judicial a través del compliment per part seva d'alguna o algunes de les mesures següents: j) L'obligació de participar en programes formatius, laborals, culturals, d'educació sexual o altres de semblants.”

Els programes formatius es poden imposar en qualsevol cas, independentment del tipus de delicte comès, sempre que es compleixin els requisits esmentats més amunt.

Malgrat això, hi ha un determinat tipus d'infraccions que, per les especials característiques que presenten, comporten més sovint la imposició d'aquests programes, amb continguts específics: delictes contra la llibertat sexual, (programes d'educació sexual); delictes relatius a la protecció del medi ambient (programes d'educació mediambiental), delictes relacionats amb la violència domèstica (programes per treballar les relacions de parella i l'evitació de l'ús de la violència en aquests contextos), i delictes contra la seguretat del trànsit (programes d'educació viària). D'altra banda, també són comuns en els casos de delictes de lesions i contra la seguretat col·lectiva.

Contingut i elements definitoris

Consisteix en l'obligació de participar en un programa formatiu, amb el contingut que estableixi la resolució judicial o bé aquell que s'hagi recomanat a l'informe d'assessorament o es consideri el més adequat un cop imposada la mesura o obligació.

Els programes estan concebuts amb metodologia i tècniques de grup però, ateses les característiques personals i determinades sol·licituds judicials molt limitades en el temps, no en queden excloses les tècniques individuals.

a) Tipologia

Els programes formatius poden tenir com a punt de partida dues situacions diferents i alhora complementàries, les quals poden donar lloc a dos tipus de programes diferents:

I. Programes Genèrics

Responen a l'objectiu de compensar necessitats individuals i per dur-los a terme es compta amb programes ja existents a la xarxa sociocomunitària. El programa té com a punt de partida les característiques personals del subjecte. És el cas dels programes formatius, culturals, laborals, etc., on fonamentalment es tracta d'oferir a la persona unes eines que li permetin una reinserció a la comunitat en condicions més favorables.

II. Programes Específics

Es centren en necessitats individuals més concretes i relacionades de manera més directa amb el tipus de delicte comès i sovint l'activitat es concerta amb entitats amb experiència en cada camp (educació sexual, educació viària i els maltractaments o la violència familiar, etc.)

b) Característiques

- En cap cas no poden atemptar contra la dignitat de la persona.
- Han de proporcionar uns coneixements o informació facilitadors de la reinserció a la comunitat.
- Han de permetre apropar el subjecte a les conseqüències dels seus actes,

tant des de l'àmbit judicial, com des de la repercussió que tenen per a altres individus o grups (víctimes, persones properes, grups de pertinença, etc.). Per tant, no és només una transmissió de coneixements o d'informació, sinó que també han d'oferir elements que permetin posar-se al lloc de l'altre.

- Han d'aportar elements que valorin maneres de fer diferents i possibilitar la recerca de solucions alternatives.

c) Contingut

I. Programes Genèrics

Es compta amb programes ja existents a la xarxa sociocomunitària, com programes de formació ocupacional, programes de llengua per a estrangers, programes d'alfabetització per a adults, etc.

Els coneixements, la metodologia i altres característiques seran les establertes per a cada programa en concret.

Es treballa amb entitats existents dins del mateix territori de l'equip i la cerca del recurs la fa el tècnic d'MPA; o bé, en cas d'entitats de fora del territori, es fa una coordinació prèvia mitjançant el coordinador de l'equip on es troba l'entitat. Els programes d'inserció laboral (PIL) es treballen directament amb l'equip de gestores ocupacionals.

II. Programes Específics

Es gestionen mitjançant la Unitat de Mesures Penals Alternatives.
Característiques:

❖ Coneixements/Informació

Se centren en cada matèria concreta i paral·lelament introdueixen temes d'autoestima, habilitats socials, assertivitat, autocontrol emocional, modificació de creences irracionals, així com altres aspectes que incideixen en les actituds i percepcions que el subjecte té en aquest àmbit específic.

❖ Metodologia

La metodologia base és de grup, les tècniques concretes i els mitjans utilitzats poden variar segons el programa específic i les característiques generals de cada grup. S'empren tècniques de rol-playing, escenificació, joc cognitiu, debat, exposició, modelat i tècniques d'afrontament. Es disposa de material audiovisual, qüestionaris, tests, dossiers amb material de premsa, etc., segons les necessitats de cada programa i cada grup.

Els programes amb metodologia individual poden utilitzar-se en situacions específiques. En aquest cas, les tècniques i els materials seran similars als plantejats per a la metodologia de grup, amb les conseqüents adaptacions. En el cas dels programes d'educació sexual, maltractaments, etc. hi ha una primera part individual, destinada a una avaluació diagnòstica i de pronòstic inicial.

❖ Nombre de membres

Els grups tenen un mínim de 7 i un màxim de 18 persones. Si per determinades circumstàncies no s'assoleix aquest nombre, es poden derivar a programes amb metodologia individual.

❖ Nombre d'hores i sessions

La durada del programa s'estableix, orientativament i de manera inicial, entre 15 i 45 hores. La durada de les sessions pot ser d'1 a 4 hores.

❖ Entitats

Les entitats, públiques o privades, que treballen en àmbits formatius, educatius, sanitaris o socials són un punt de referència important a l'hora de dur a terme aquests programes, atès que poden facilitar-ne l'organització, l'equip de professionals, el material precís i l'espai adient. Se'ls demana la col·laboració en l'execució del programa i se'ls encomana una tasca concreta. És molt important que aquestes entitats tinguin un suport institucional general i un altre específic, mitjançant l'assessorament i el seguiment del professional d'MPA.

❖ Període de compliment

Vindrà determinat per allò que específicament estableixi la resolució judicial quan a la seva durada i, en qualsevol cas, pel període de suspensió, substitució o mesura imposat.

❖ El compromís de la persona

La persona que ha de complir aquesta obligació o mesura s'ha de comprometre a participar en el programa formatiu durant un temps determinat i, finalment i de forma voluntària, fer-ne una avaluació juntament amb l'entitat i el professional d'MPA. Caldrà informar prèviament la persona del contingut del programa i de les situacions que podran ser considerades com incompliments.

Objectius

a) Quant a la persona que ha de complir el programa

- Donar diverses alternatives a determinades conductes.
- Oferir eines que permetin una reinserció en condicions més favorables.
- Facilitar l'adquisició d'habilitats i coneixements.
- Fomentar l'empatia amb la víctima o grups de pertinença d'aquesta.
- Potenciar aquells aspectes que afavoreixen un major autocontrol.

b) Quant als òrgans judicials

- Augmentar la diversitat de mesures penals alternatives.

- Dotar de contingut les formes substitutives.
- Facilitar el control de l'execució, mitjançant el seguiment dels tècnics d'MPA.

c) Quant a la comunitat

- Donar una resposta a delictes que provoquen inseguretat.
- Possibilitar la modificació de comportaments que causen alarma social.

criteris bàsics d'intervenció

a) En relació amb el penat o sotmès a mesura de seguretat

- El tècnic d'MPA ha de valorar la viabilitat del programa formatiu d'acord amb les característiques i condicions personals, socials i familiars.
- El compromís es materialitza en el document que signen la persona penada o subjecta a mesura, el representant de l'entitat i el tècnic d'MPA, i que es lliura a l'òrgan judicial corresponent per a la seva aprovació. En el document hi consten:
 - Les dades personals
 - El tipus programa a fer i el nom de l'entitat
 - La persona responsable de l'entitat
 - El contingut i les fases del programa
 - El tipus de metodologia, individual o grupal
 - El calendari, especificant-hi: data d'inici; nombre de sessions, assenyalant-hi dies i hores; lloc on es realitzarà; data de finalització.

b) En relació amb les entitats

- Oferir activitats adaptables o adaptades al compliment de la mesura o obligació
- Acceptar la col·laboració en l'execució d'una mesura penal alternativa
- Adequar-se als objectius del programa
- Facilitar les tasques de seguiment educatiu i de compliment de la mesura
- Disposar d'un interlocutor que canalitzi les demandes
- Impartir el programa formatiu
- Informar el tècnic d'MPA de les incidències que es produeixin
- Fer la valoració final del programa i lliurar-la al tècnic d'MPA

Metodologia de la intervenció

a) Fase prèvia

Període:

Inici: En la data d'assignació del cas a un tècnic d'MPA.

Finalització: En la data de la primera entrevista.

Objectius: Conèixer els motius pels quals s'ha acordat la mesura.

Actuacions:

- Consultar l'expedient judicial
- Valorar la necessitat d'intervenció d'altres institucions i mantenir les coordinacions corresponents

Informes a l'autoritat judicial

- L'objectiu és proposar a la instància judicial el pla de treball, que inclou: el tipus de programa que farà la persona (quan no està determinat); l'entitat on es durà a terme; el calendari i l'horari establerts.
- Tipus d'informe: Document de compromís de realització del programa formatiu.
- Temporalitat: abans de l'inici del programa.

b) Fase inicial

Període:

Inici: en la data de la primera entrevista.

Finalització: amb la signatura del document de compromís.

Objectius:

- Valorar la viabilitat del programa formatiu
- Delimitar el programa i el procés que la persona ha de fer
- Responsabilitzar a la persona de la realització del programa

Actuacions:

- Entrevistar a la persona per tal de:
 - Proporcionar-li la informació necessària quant a la situació judicial i els motius de la mesura judicial
 - Emmarcar el contingut de la mesura judicial i els objectius
 - Conèixer la seva actitud enfront de la resolució judicial
 - Obtenir dades inicials de la seva situació personal i social i valorar-ne les capacitats, interessos, disponibilitats, dificultats, etc.
 - Responsabilitzar-la de la realització del programa i donar-li suport
 - Oferir-li assessorament, si escau, per accedir a altres dispositius assistencials

- Concretar l'entitat on es durà a terme i els següents aspectes:
 - Establir el programa formatiu específic
 - Emmarcar la responsabilitat de cadascun dels professionals
 - Establir els criteris de desenvolupament i seguiment
- Preparar la reunió conjunta amb l'entitat
- Comunicar a la persona amb mesura l'entitat on està previst realitzar-lo
- Informar-la de les característiques de l'entitat i el calendari del programa
- Presentar-la formalment al responsable de l'entitat, que l'informarà de
 - funcionament i normativa
 - contingut concret del programa: metodologia i tècniques
 - la confirmació de l'horari
 - la forma en què es realitzarà el control d'assistència
 - els aspectes de què constarà l'avaluació
 - els motius que donaran lloc a una notificació d'incompliment
- Signar el document de compromís del programa, per part de la persona que ha de complir la mesura, el professional d'MPA i el responsable nomenat per l'entitat.
- Trametre el document de compromís a l'òrgan judicial per la seva aprovació, a la qual restarà supeditat l'inici del programa.

Informes a l'autoritat judicial

- L'objectiu és informar de la situació en què es troba el compliment.
- Tipus d'informe: Informe inicial: Situació actual de la persona, situació quant a la realització del programa.
- Temporalitat Als dos mesos del nomenament del tècnic.

c) Fase de desenvolupament

Aquesta fase es caracteritza per la realització del programa formatiu. Per dur a terme el control i suport necessari el tècnic d'MPA i els professionals de l'entitat han d'establir un pla conjunt de seguiment i intervenció, atès el tipus de programa, el nombre d'hores i les característiques de la persona. Si escau, s'informarà l'òrgan judicial durant el desenvolupament. D'altra banda, l'entitat es compromet a comunicar al tècnic d'MPA les incidències i incompliments que puguin produir-se, així com els canvis que afectin la situació judicial o personal en què es troba la persona.

Període:

Inici: En la data de la primera sessió del programa formatiu.

Finalització: En la data de l'última sessió del programa formatiu.

Objectius:

- Controlar el desenvolupament del programa
- Facilitar l'assessorament necessari a l'entitat
- Oferir el suport necessari a la persona

Actuacions

- Lliurar els informes a l'òrgan judicial amb la periodicitat establerta i sempre que sigui necessari.
- Fer el seguiment de l'evolució de la persona, quant al compliment del programa, mitjançant entrevistes periòdiques.
- Realitzar coordinacions periòdiques amb l'entitat segons els criteris establerts i sempre que es produeixin incidències.
- Fer el seguiment dels compromisos acceptats per la persona i l'entitat.
- Mediar, si escau, davant de possibles dificultats.
- Sensibilitzar la persona envers altres problemàtiques, quan escaigui i de manera consensuada amb l'entitat.

Informes a l'autoritat judicial

- L'objectiu és informar de l'evolució del compliment del programa, quan aquest duri més de 3 mesos o bé es produeixi qualsevol tipus d'incidència.
- Tipus d'informes: *Informe de seguiment* i *informe valoratiu de l'entitat, nota informativa*.

d) Fase final

Període:

Inici: quan s'ha realitzat l'última sessió del programa formatiu.
Finalització: quan es lliura l'informe final.

Objectius: Avaluar l'execució i el compliment del programa.

Actuacions:

- Valorar de manera conjunta, amb el formador, el desenvolupament del programa.
- Fer una devolució al subjecte respecte al compliment del programa.
- Oferir-li, si escau, la possibilitat de derivació voluntària a altres institucions o serveis.
- Informar l'òrgan judicial competent, un cop finalitzat el programa formatiu.

Informes a l'autoritat judicial

- L'objectiu és informar la instància judicial sobre el compliment del programa i de la

mesura o obligació imposades.

- Contingut: Avaluació del tècnic d'MPA, Document de valoració de l'entitat.
- Temporalitat: quan finalitza el programa.
- Tipus d'informe: Informe final, Informe d'avaluació del compliment del programa per l'entitat.

Àrea de Mesures Penals Alternatives
Barcelona, Juliol 2016